

TÉLI REGE

HERCEG JÁNOS

Ó, azok a régi telek! Szánkót húztak maguk után a kismamák, s kacéran néztek lhorgolt sapkájuk alól Godálra, aki akkor húsz-éves volt. Festett szájú, mosolygós cigánylányok hóvirágot árultak a hegy aljában, ahonnan csikorogva kapaszkodott fel a kisvasút ezekkel a szánkós mamákkal és nyugösködő gyerekekkel. A park öreg fái között modern templom állt, bejáratánál fekete szemüveges, mankós, félkarú hadirokkantak koldultak, benn deszkából fűrészelt szentek lógtak a falakon, kékszeműen és koromfeketére festett szakállal a dicsfény félköre alatt, s ő a lányra várt, akinek erre kellett iskolából jönnie.

— Hát mégis elmege? — sóhajtotta egészen halkán a lány, és félszemével visszanezett a selyemtéglás, komor iskolaépületre, nem kandikál-e ki kíváncsi szemmel valamelyik apáca. Mindent oly éles kontúrok vettek körül, hogy már szinte valószínűtlenné váltak a dolgok. És mintha mindenből több lett volna, mint amennyi volt. Lenn a kis park erdővé vált, s a nők, a nők egész tömege jött-ment az üvegesre fagyott tájban, amelyet messziről nagyon halványan vont be a téli napfény fátyla, s ettől még dermedtőbb lett a világ.

— Pedig azt hittem, megvárja, amíg leteszem az utolsó vizsgáimat és kineveznek helyettes tanítónőnek valamelyik távoli tanyára. Mert azt hittem, szeret. Legalább egy kicsit . . .

Már nem törődött az iskolanővérek zordonan vizslató tekintetével a fekete-fehér fityulák keményített keretéből, gombóccá gyúrt zsebkendőt emelt a szeméhez, és csendesen sírdogált. Néha kinyílt a templomajtó, s barna baritonok foszlányai szálltak a fák között gregoriánok monoton dallamával.

— Nem köthetem ide a sorsomat — felelte ő, s amit máskor

nem mert volna megtenni, most belekarolt a lányba, aki pedig még a mozi sötétjében is csak egy pillanatra engedte megszorítani a kezét. Most hagyta, hogy a melléhez érjen, amely mintha a kabát vastag szövete alatt is forrón és puhán átsütött volna. — Mit keresnék én azon a távoli tanyán?

— És odahaza mit keres? Itt meg hátha felvennék az uradalom irodájában valaminek, mit tudom én, minek, és együtt lenénk...

Tömzsi lány volt, vastag lábikrájú, s neki talán nem is tetszett, csak a megtisztulás ígézetével ragaszkodott hozzá. Az ártatlanságát, a szemérmét szerette, mert közben őt magát rég elrontották a szép és rossz nők.

— Gyere — mondta, mintegy a búcsúzás meghitt hangulatában felbátorodva, s a lány nem tiltakozott a tegezés ellen. — Gyere, bemegyünk egy pillanatra. Nem akarok egyszerűen elválni tőled...

Ő, akkor már ostoba hetykeséggel megtagadta Istent, nem sejtve, milyen vigasztól fosztja meg örökre magát. Verseket írt, és hülye vitákban vett részt kávéházi márványsztaloknál, s most tulajdonképp nem is haza készült. Előbb egy nagy vargabetűvel Párizsba akart menni, csak ezt, ki tudja, miért, nem merete bevallani a lánynak. Mintha a bűnök fertője lett volna az a Párizs egy iskoláslány szemében, akit apácák neveltek, Jézus fecskéi, ahogy szent Ferenc nevezte el őket, miközben a virágokkal beszélgetett.

— Jó — felelte a lány megenyhülve. — Legalább felmelegszik egy kicsit, s nem didereg itt nekem ebben a könnyű esőköpenyben. Hol a rélikabátja?

— Otthon — hazudta. — Gondoltam, nincs olyan hideg.

És megilletődve állt a lány mellett, aki térdet hajtott, miután ujjá hegyét bemártotta a szenteltvíztartóba, és széles mozdulattal keresztet vetett. Ő meg a minden dolgok mögött jelenvaló, láthatatlan, meg sem határozható tisztaságnak áldozott mellette. A gregorianokat éneklő férfikórus elnémult, egy piros arcú potrohos pap csoszogott egykedvűen, kezében a letakart kehellyel, előtte a mosolygós kis ministránssal; mert a misének vége volt. Később eszébe jutott ez is, mint valami különös jelképe két ember sorsának. A lány gyanútlanul imádkozott, még talán őt is érdemtelenül a fohászába foglalva, s a csendben asszonyok siettek ki mellettük a közeli piacra, ahol félkörben álltak a hidegtől lilá arccal, de han-

gosan és vidáman bánatos kakasok és gágogó libák fölött a kofák.

— Minek neked télikabát? — rántotta össze lenézően szemöldökét barátja, a festő, akivel Párizsba készültek. — Micsoda kispolgári ötlet bársonygalléros fekete kabátban kiszállni a Gare de l'Esten? Ebben akarsz zsákolni a Szajna partján vagy Duval ételgyárában mosogatni? Téged laposra vernek a clochard-ok, ha ebben jelensz meg munkát kérni, a kokottok meg palira vesznek. K kilométerekről meglátszik rajtad, hogy mucsai vagy.

Igazat adott a festőnek, s különben is kellett a pénz.

— Nézze, uram, többet nem adhatok érte — mondta az ószeres, amikor másnap reggel lenn az udvar négyszögében éneklő hangjával körülnézett, és ő felhívta. — Én nem mondom, hogy ez egy elviselt holmi, de valamiből nekem is élnem kell. Na jó, hogy ne legyek pitiáner, tízzel megtoldom. De, köztünk legyen mondva, mert nem akarom magam lejáratni az egész kerületben.

Most azonban tényleg didergett. Még kikönyörgött egy délutáni mozit, pusztá illendőségből, mert oly szánalmasan szomorú volt, amikor a lány remegő szájszéjjel felnézett rá:

— És gondolni fog néha rám? És ír is majd? Post restante... Jaj, azt a filmet láttuk! De nem baj...

Tényleg látták, Chaplin jött be valahonnan, s ormólan cipőjével fenéken billentett egy kövér urat, majd villámgyorsan futásnak eredt, és mindenki üldözte. Jó kis jelenet volt, röhögött az egész mozi, és a lány valamivel tovább hagyta kezében a kezét.

Most még utánaézett, kicsit kacsázva csúszkált a havas járdán, s a saroknál eltakarta dühös csöngetéssel egy sárga villamos.

*

Akkor lépett hozzá Stipa Vidin.

— Nem ismer az ifiúr. Pedig amikor a házuakat építették, én állítottam föl a fedélszéket... Szelencei gyerek vagyok, mindenki ismer...

Nem volt gyerek. Az apja lehetett volna, fején azonban félre csapva s hegyesen ült a báránybőr sapka. Vállán ácszszekerce lógott, s óriási tenyerében egyszerűen elveszett az ő keze.

A hegyről, mintha egy óriási madár szállt volna el fölöttük, éles szél kerekedett. De akárcsak lángot fújtak volna a pokol bugyraiból, oly forró volt ebben a kemény zimankóban ez a szél, hogy ő megtántorodott, és Stipa Vidin félkarral átölelte, mint va-

lami gyereket, hogy el ne essen. A kisvonatból kiszálló fiatal mamák meg mintha mind rajta nevettek volna csilingelő nevetéssel, ahogy a nők gúnyolják ki a tehetetlen férfiakat.

— Hol lakik? Hadd kísérjem haza — mondta Stipa Vidin, s ő akkor már alig állt a lábán. A foga vacogott, s tornyaival és kupoláival rá akart szakadni a várhegy, ahogy a keskeny sikátoron felfelé kapaszkodtak. Még benézett a cukrászdába, ahol olvasztott vaj és pörkölt cukor illata csapta meg az ember orrát, ha kinyílt az ajtó, és muzsikáló óra hangjai hallatszottak. Itt is illett volna megállni, mintegy búcsúzásként, hiszen egyszer egy héten négytől ötig habos kávét ittak itt a lánnyal, mazsolás kuglófot tördeltek hozzá, mint talán mindenütt a világon a szerelmes úrilányok. Ehelyett egy kocsmába fordultak be, sietve megitták egy-egy pohár rumot, mert Stipa Vidin szerint ilyenkor ez az egyetlen hatásos gyógyszer.

— Nem jöttem volna én ide — mesélte Stipa Vidin, amíg a söntéshez támaszkodva a rumot kortyolták. — De megszúrтам valakit veszekedés közben, tiszta önvédelemből, mert különben olyan jámbor vagyok, mint a bárány. Hanem anyámat szidni nem hagyom. Akkor nem bírok magammal.

Megigazította vállán a szekercét, s a poharakat törölgető csapos kellő tisztelettel nézett fel rá a munkájából. És várta az újabb rendelést, de ő akkor már könyörgésre fogta a dolgot, hogy menjenek innen a fenébe, mert ha ő még egy ilyen pohár rumot kénytelen meginni, abba okvetlen belehal.

— De hova mentem volna? — folytatta történetét az ács. — Itt voltam tizennyolcban katona. Őrségen itt lenn a gázgyárban, és volt egy spiném, térden állva kért, ne menjek haza, amikor vége lett a háborúnak. Az ura orosz fogságban volt, s ő fogadkozott, hogy elvállik tőle, csak maradjak itt. Tudja, hogy akkor mi volt a nóta:

Még azt mondják, Budapesten nincs kurva.

Hát az a sok hadiasszony micsoda?

Hangosan énekelte az obszcén dalt, mintha korlátlan jókedvre derítette volna az ital, úgyhogy megfordultak utánuk a járókelők.

— Most visszajöttem hozzá. Tíz év után. Őreg mámi lett, talán már megvan ötvenéves, az urát is eltemette azóta, de most nekem nagyon megörült. Itt lenn van neki standja a piacon. És

azt hitte, azért jöttem, hogy most már örökre ittmaradjak. Ráhagytam. Nem mondtam neki, ha megjön otthonról az értesítés, hogy a szúrás nem volt halálos, fogom magam és hazamegyek. Megvan nekem az én rendes utam Regőcénél a határon át... Addig itt eljárók a fáspercékbe dolgoztatni, mert engemet ne tartson el senki. Arra én nem szorultam rá.

Bejött vele a házba, felkísérte az emeletre. A szép Weiszné későn kelő volt, akkor rázta ki a porrongyot, mert a férje főúr volt a Miami-kávéházban, éjjél után kettőkör jött haza, s szerette, ha a felesége ébren várja. Még mintha intett is volna neki a porronggyal: Barátság, mert két sorban előtte énekelt a dalárdában: Hej, te bunkócska, te drága... S vasárnap délelőtt a Normafánál almáspitével kínálta végig mind a dalosokat. „Alászolgája”, köszönt a főpincér, nem vállalva semmiféle mozgalmi közösséget. Őt nem az eszmei összetartás hozta ide, csak a felesége.

— Nem akarom elhinni, hogy nincs közöttetek semmi — mondta Klári, valahányszor felnézett a negyedik emeletre, s a szép Weiszné látható lett a nyitott ablakban, a feketére festett vaslándzsás korridor fölött, amely végigfutotta a régi bérház négyszögét. — Hogy csak énekelni jártok együtt. Ne gondold, hogy féltékenységből mondom. Amióta hallom, hogy azzal a kis dundi apácapalántával jársz, érezned kellett, hogy hűlök ki melletted. De már egy Weisznéért, aki legalább harmincöt éves, nem fogom krenkolni magam!

— Hozom a beteget — mondta Stipa Vidin. — Fektesse mindjárt ágyba, tegyen rá hideg borogatást, mert rázza a hideg.

— Szentisten! Mit akar azzal a fejszével? — csapta össze a kezét Klári. — Hazajön a másik lakóm s meglátja itt magát, kileli a frász!

A hangja árulta el, a nagyra nyílt szeme, ahogy szinte aláfeküdt a csontos, tagbaszakadt ács tekintetének, mennyire nem ijedt meg a Stipa Vidin vállán hintázó baltától. Ellenkezőleg, még tettett is neki a látvány.

*

Órá akkor már tényleg rászakadtak a jéghegyek. Hiába viaskodott velük. A hegy az hegy, az ember meg csak ember. Fel, munkások, fel a harcra... És ezt már nemcsak a dalárda fújta, a szép

Weiszné ezüst szopránját követve, hanem a kisvasút kokett mamái valamennyien. S fölöttük ott állt, óriásira nőve Stipa Vidin. Csak Klári maradt a prózai beszéd realitásánál.

— Miért? Az baj, ha egy férfi első látásra megtetszik az embernek? Én például nem csinállok titkot belőle, hogy poligám természetű vagyok. Attól még egy nő nagyon tisztességes lehet... Jól van, mama, mindjárt hozom magának is! De kórházra már igazán nem vagyok berendezkedve. Te meg idd, ha egyszer a szádhoz tartom! Igyál!

Valami irtózatosan savanyún ömlött el benne. És keserű! Rettentő keserű! Epébe mártották a szivacsot, amikor felnyújtották neki... Röhögtek és lándzsájukkal hadonásztak a római katonák, sisakjuk taraján megtört a napfény. Csak durván röhögő pofákat lehetett látni a kismamák édes arca helyén, és a szép Weiszné is becsukta az ablakot.

Lovak tűntek fel a messzire nyúló zöld mezőben, karikás ostorukat csattogtatva a csikósok egy egész ménest hajtottak maguk előtt, és ő a Kaszinó udvarán kuglizott az urakkal. A lány, aki most már nyilvánvalóan nem lány volt, gyerekeket vezetett kettős sorokban.

— Nyertél, Godál! — kiáltotta az aljegyző, s a kancsal udvaros előbújt deszkafedezékéből, hogy felállítsa a babákat.

Ahelyett azonban, hogy magasra emelték volna a söröskancsókat, eltűnt a mező a ménessel, el a lány is, az akácfák alatt kettős sorokban vonuló iskolásgyerekekkel, és a Fekete Ember lépett a kis cselédszobába.

— Mit akar? — kiáltott rá minden bátorságát összeszedve. — Menjen ki innen! Nem akarok hazamenni! Nem, nem!

A Fekete Ember csak ült komoran és szótlánul a szobácska egyetlen székén, amelynek támlájára a nadrágját szokta szépen összehajtva fektetni este, hogy össze ne gyűrődjék reggelig.

De hiába kiabált, a Fekete Ember nem mozdult. Óriási tenyerét a térdén nyugtatva ült, és hallgatott. Akkor lett a csend körülötte, hogy ledőltek tőle a falak, és mindent elárasztott a harsogó csend.

— Jó, jó — mondta Stipa Vidin, mert ő volt a Fekete Ember, és a hangja egyszerre bársonyosan meleg lett, az ácsbalta se lógott a vállán. — Azt mondta az ifiúr, előbb Párizsba megy. Ebbe én nem szólok bele. De hogy én hazamegyek, az olyan igaz, mint a

hét szentség! Itt a disznóvágás ideje. Ilyenkor én nem győzöm a munkát. Hajnalban már forr a víz, amikor én az asszonnyal belépek a házba, ahol vágni kell.

— És mi lesz a rendőrséggel? — szólt be Klári a nyitott ajtón át, és ebből is látni lehetett, milyen jóba keveredett az áccsal. — Magát elkapják, és leültetik pár esztendőre, mert egy embert mégse lehet csak úgy leszúrni.

— Most már nem félek. Nem is tett följelentést ellenem. Tegnap üzenté az asszony. Nem azért, mert jó komám, hanem mert jobban utálja a rendőröket, mint én. Május elseje után ötöt is mindig beviszik, és huszonötöt vernek rá...

— Te meg térj magadhoz — intézte beszédét ezután Godálhoz Klári. — Egy hete rakom rád a borogatást lábtól fejig, mint valami ápolónő. A festő is itt volt legalább háromszor, azt mondja, ő nem ér rá várni rád. Miért, mondom neki, azt hiszi, elviszük helyéről a diadalívét, ha pár napot késik?

— Hallja, Klárika — mondta erre Stipa Vidin —, maga napról napra jobban tetszik nekem. Ha nem lenne feleségem, mindjárt elvinném magát haza. Isten az atyám. Mért? Mi baja lenne mellettem? Hamar beletanulna az ottani munkába, nyáron még markot szedni is eljönne velem, mert akkor kell megkeresnem aratásban az évi kenyereimet.

— Maga tényleg egy drága ember, Stipa — libegett be erre Klári, ölébe ült a behemót ácsnak, és hosszan szájon csókolta.

— Sicc! — szólt rájuk Godál az ágyból, mint az inasok a moziban, ha Rudolf Valentinót lehetett látni hasonló helyzetben Gloria Swansonnal. — Én mintha itt se lennék...

— Hát nem is voltál itt sokáig. Még a szép Weiszné is lejött, hogy mi van veled. Vártam, hogy a lány is beállít, akivel az utóbbi időben láttak, de annak több esze volt. Az biztosan talált magának másikat azóta!

— Na, most már látom, hogy kutya baja — mondta Stipa Vidin, és fölállt. — Ha majd otthon összetalálkozunk, elmesélem, mi volt magával egy hét alatt.

A vadrózsás kordon még deres volt reggel, mintha angyalok meszelték volna fehérre éjszakánként a téli zimankó küldetésében, s Klári kihúzta az ágy alól utazókosarát, hogy segítsen berakni a holmiját.

A várhegy fehér sapkával a fején űrködött az idő felett, ami-

kor poggyászával a kezében kilépett az utcára, a sarkon megint épp befordult haragos csöngetéssel egy sárga villamos, erre visszaneézett.

De a lányt vastag takarójába bagyulálta a téli köd és a feledtető messzeség.